Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 14ης Απριλίου 2016*

[Κείμενο διορθωμένο με διάταξη της 29ης Νοεμβρίου 2016]

«Προδικαστική παραπομπή — Οδηγία 93/13/ΕΟΚ — Συμβάσεις συναφθείσες μεταξύ επαγγελματιών και καταναλωτών — Συμβάσεις ενυπόθηκου δανείου — Ρήτρα περί ελάχιστου επιτοκίου — Εξέταση της ρήτρας με σκοπό την αναγνώριση της ακυρότητάς της — Συλλογική αγωγή — Αγωγή παραλείψεως — Αναστολή της εκδικάσεως της ατομικής αγωγής με το ίδιο αντικείμενο»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-381/14 και C-385/14,

με αντικείμενο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, υποβληθείσες από το Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (9ο δικαστήριο εμπορικών υποθέσεων, Βαρκελώνη, Ισπανία), οι οποίες υποβλήθηκαν με αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 2014, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 11 και 13 Αυγούστου 2014 αντιστοίχως, στο πλαίσιο των δικών

Jorge Sales Sinués

κατά

Caixabank SA (C-381/14),

και

Youssouf Drame Ba

κατά

Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA) (C-385/14),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano, Αντιπρόεδρο του Δικαστηρίου, εκτελούντα χρέη προέδρου τμήματος, F. Biltgen, A. Borg Barthet, E. Levits (εισηγητή) και S. Rodin, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 30ής Σεπτεμβρίου 2015,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— ο J. Sales Sinués, εκπροσωπούμενος από τους D. Cirera Mora και F. Pertínez Vílchez, abogados,

— η Caixabank SA, εκπροσωπούμενη από τον J. Fontquerni Bas, conseil, επικουρούμενο από τον A. Ferreres Comella, abogado,

— η Catalunya Caixa SA, εκπροσωπούμενη από τους J.M. Rodríguez Cárcamo και I. Fernández de Senespleda, abogados,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Gavela Llopis,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους J. Baquero Cruz και M. van Beek,

[Όπως διορθώθηκε με διάταξη της 29ης Νοεμβρίου 2016] αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, ο οποίος ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Ιανουαρίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 7 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29).

2 Οι εν λόγω αιτήσεις υποβλήθηκαν στο πλαίσιο ένδικων διαφορών μεταξύ, αφενός, του J. Sales Sinués και της Caixabank SA και, αφετέρου, του Y. Drame Ba και της Catalunya Caixa SA, σχετικά με την ακυρότητα συμβατικών ρητρών οι οποίες περιλαμβάνονται σε συμβάσεις ενυπόθηκου δανείου.

Το νομικό πλαίσιο

Η οδηγία 93/13

3 Το άρθρο 3 της οδηγίας 93/13 έχει ως εξής:

«1. Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική όταν, παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.

2. Θεωρείται πάντοτε ότι η ρήτρα δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως όταν έχει συνταχθεί εκ των προτέρων και όταν ο καταναλωτής, εκ των πραγμάτων, δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό της, ιδίως στα πλαίσια συμβάσεως προσχωρήσεως.

[...]»

4 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας αναφέρει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.»

5 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

6 Βάσει του άρθρου 7 της οδηγίας 93/13:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.

2. Τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν διατάξεις που δίνουν σε άτομα ή οργανισμούς που έχουν, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ορισθεί ως έχοντες έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών, τη δυνατότητα να προσφύγουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων ή διοικητικών οργάνων, τα οποία αποφαίνονται για το εάν συμβατικές ρήτρες, που έχουν συνταχθεί με σκοπό τη γενικευμένη χρήση έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και εφαρμόζουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για να πάψει η χρησιμοποίηση των ρητρών αυτών.

[...]»

Το ισπανικό δίκαιο

7 Το άρθρο 43 του Ley de enjuiciamiento civil (Κώδικα πολιτικής δικονομίας), της 7ης Ιανουαρίου 2000 (*BOE* αριθ. 7, της 8ης Ιανουαρίου 2000, σ. 575), ορίζει τα εξής:

«Όταν για την έκδοση αποφάσεως επί του επίδικου αντικειμένου είναι αναγκαία η επίλυση ζητήματος το οποίο αποτελεί συγχρόνως το κύριο αντικείμενο άλλης δίκης εκκρεμούσας ενώπιον του ίδιου ή άλλου δικαστηρίου, εάν δεν είναι δυνατή η συνεκδίκαση των υποθέσεων, το δικαστήριο, κατόπιν αιτήματος ενός ή αμφοτέρων των διαδίκων, αφού ακούσει την άλλη πλευρά, μπορεί με διάταξή του να αναστείλει τη διαδικασία στο στάδιο στο οποίο βρίσκεται μέχρις ότου περατωθεί η δίκη η οποία αφορά το ζήτημα που πρέπει να επιλυθεί προδικαστικώς.»

8 Το άρθρο 221 του Κώδικα πολιτικής δικονομίας σχετικά με τα αποτελέσματα των αποφάσεων που εκδίδονται στο πλαίσιο διαδικασιών οι οποίες κινήθηκαν από ενώσεις καταναλωτών ή χρηστών, έχει ως εξής:

«[…]

1a. Αν με το αίτημα ζητείται να υποχρεωθεί ο εναγόμενος στην καταβολή χρηματικού ποσού ή σε γενική ή ειδική πράξη ή σε παράλειψη ή σε παροχή, η απόφαση που κάνει δεκτή την αγωγή προσδιορίζει ατομικώς τους καταναλωτές και χρήστες οι οποίοι, σύμφωνα με τους νόμους για την προστασία τους, πρέπει να θεωρηθεί ότι ωφελούνται από αυτήν.

Όταν δεν είναι δυνατός ο ατομικός προσδιορισμός [των ωφελουμένων], η απόφαση ορίζει τα στοιχεία, τα χαρακτηριστικά και τις προϋποθέσεις για την αξίωση της καταβολής και, ενδεχομένως, για τη διαδικασία της εκτελέσεως ή την παρέμβαση σε αυτήν, σε περίπτωση που την κινήσει η ενάγουσα ένωση.

2a. Αν κριθεί αθέμιτη ή παράνομη συγκεκριμένη δραστηριότητα ή συμπεριφορά, ως προϋπόθεση της επιβολής της ως άνω χρηματικής καταβολής ή ως κύριο ή μοναδικό αντικείμενο της αποφάσεως, η απόφαση προσδιορίζει αν, σύμφωνα με τη νομοθεσία περί προστασίας των καταναλωτών και χρηστών, η κρίση παράγει δικονομικά αποτελέσματα μη περιοριζόμενα έναντι όσων ήταν διάδικοι στην αντίστοιχη δίκη.

3a. Σε περίπτωση που παρέστησαν συγκεκριμένοι καταναλωτές ή χρήστες, η απόφαση πρέπει να περιέχει ρητή κρίση επί των αιτημάτων τους.

[...]»

9 Δυνάμει του άρθρου 222 του Κώδικα πολιτικής δικονομίας:

«1. Το δεδικασμένο των τελεσίδικων αποφάσεων, είτε κάνουν δεκτή, είτε απορρίπτουν την αγωγή, αποκλείει, σύμφωνα με τον νόμο, μεταγενέστερη δίκη με το ίδιο αντικείμενο.

2. Το δεδικασμένο εκτείνεται στα αιτήματα της αγωγής και της ανταγωγής, καθώς και στα σημεία στα οποία αναφέρονται οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 408 του παρόντος νόμου.

Θεωρούνται νέα ανεξάρτητα πραγματικά περιστατικά, σε σχέση με τη βάση των ως άνω αιτημάτων, όσα προβάλλονται μετά την πλήρη παρέλευση των προθεσμιών για την προβολή ισχυρισμών στη δίκη στο πλαίσιο της οποίας προβλήθηκαν τα αιτήματα αυτά.

3. Το δεδικασμένο ισχύει υπέρ και κατά των διαδίκων της δίκης επί της οποίας εκδόθηκε η σχετική απόφαση, των διαδόχων τους και όσων αντλούν δικαίωμα από αυτούς, καθώς και των μη διαδίκων που έχουν δικαιώματα επί των οποίων στηρίζεται η νομιμοποίηση των διαδίκων, σύμφωνα με το άρθρο 11 του παρόντος νόμου.

[...]

4. Τα κριθέντα με ισχύ δεδικασμένου σε τελεσίδικη απόφαση που έχει περατώσει δίκη δεσμεύουν το δικαστήριο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η μεταγενέστερη δίκη, όταν αποτελούν λογικό προαπαιτούμενο σε σχέση με το αντικείμενο της τελευταίας, εφόσον και στις δύο δίκες πρόκειται για τους ίδιους διαδίκους ή το δεδικασμένο εκτείνεται σε αυτούς εκ του νόμου.»

10 Κατά το αιτούν δικαστήριο, οι ως άνω δικονομικές διατάξεις το υποχρεώνουν να αναστείλει την εκδίκαση των υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιόν του, στο πλαίσιο των οποίων καλείται να επιληφθεί ατομικής αγωγής ασκηθείσας από καταναλωτή με αντικείμενο την αναγνώριση της ακυρότητας καταχρηστικής ρήτρας, έως ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση επί ένδικης διαδικασίας κινηθείσας από ένωση προσώπων νομίμως εξουσιοδοτημένη να ασκήσει συλλογική αγωγή με σκοπό την παύση της χρήσεως τέτοιου είδους ρητρών.

Οι διαφορές των κύριων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

11 Στις 20 Οκτωβρίου 2005, ο J. Sales Sinués συνήψε τροποποιητική σύμβαση ενυπόθηκου δανείου με την Caixabank SA. Η ρήτρα περί ελαχίστου επιτοκίου που περιλαμβάνεται σε αυτήν συνίσταται σε ελάχιστο ετήσιο ονομαστικό επιτόκιο ύψους 2,85 %, ενώ το ανώτατο όριο του εν λόγω επιτοκίου ορίζεται στο 12 %. Στις 7 Φεβρουαρίου 2005, ο Y. Drame Ba συνήψε τροποποιητική σύμβαση ενυπόθηκου δανείου με την Catalunya Caixa SA. Η ρήτρα περί ελαχίστου επιτοκίου της εν λόγω συμβάσεως αντιστοιχεί σε επιτόκιο ύψους 3,75 %, ενώ το ανώτατο όριο του εν λόγω επιτοκίου ορίζεται στο 12 %.

12 Ανεξαρτήτως της διακυμάνσεως των επιτοκίων της αγοράς, το ύψος των επιτοκίων των συμβάσεων των εναγόντων στις υποθέσεις των κύριων δικών δεν δύνανται να είναι κατώτερο εκείνου που καθορίζεται από τη ρήτρα περί ελαχίστου επιτοκίου.

13 Εκτιμώντας ότι οι ρήτρες περί ελαχίστου επιτοκίου τους επιβλήθηκαν από τις τράπεζες και ότι δημιουργούν ανισορροπία εις βάρος τους, ο J. Sales Sinués και ο Y. Drame Ba άσκησαν, ατομικώς, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, αγωγή με αίτημα την αναγνώριση της ακυρότητας των επίμαχων ρητρών.

14 Σε χρόνο προγενέστερο των ως άνω αγωγών, μια ένωση καταναλωτών, η Adicae (Asociación de Usarios de Bancos Cajas y Seguros), άσκησε συλλογική αγωγή κατά 72 τραπεζών με αίτημα, μεταξύ άλλων, την παύση της χρήσεως των ρητρών περί ελαχίστου επιτοκίου στις δανειακές συμβάσεις.

15 Βασιζόμενες στο άρθρο 43 του Κώδικα πολιτικής δικονομίας, οι εναγόμενες στις υποθέσεις των κύριων δικών ζητούν την αναστολή των ως άνω δικών έως ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση περατώσεως της δίκης σχετικά με τη συλλογική αγωγή, αίτημα στο οποίο αντιτίθενται ο J. Sales Sinués και ο Y. Drame Ba.

16 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, υπό τις συνθήκες των υποθέσεων των κύριων δικών, το άρθρο 43 του Κώδικα πολιτικής δικονομίας του επιβάλλει να αναστείλει την εκδίκαση των ατομικών αγωγών που εκκρεμούν ενώπιόν του, έως ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση επί της συλλογικής αγωγής, καθώς και ότι τέτοιο ανασταλτικό αποτέλεσμα επάγεται οπωσδήποτε την υπαγωγή της ατομικής αγωγής στη συλλογική αγωγή, καθόσον αφορά τόσο τη διεξαγωγή της δίκης όσο και την έκβασή της.

17 Επιπροσθέτως, το αιτούν δικαστήριο προσθέτει ότι η συμμετοχή στη συλλογική αγωγή συναρτάται με διάφορους περιορισμούς, δεδομένου ότι, αφενός, ο ενδιαφερόμενος διάδικος πρέπει να αποποιηθεί ενδεχομένως το αρμόδιο δικαστήριο του τόπου κατοικίας του και, αφετέρου, η δυνατότητα διατυπώσεως ατομικών παρατηρήσεων προς στήριξη της συλλογικής αγωγής υπόκειται σε χρονικούς περιορισμούς.

18 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Juzgado de lo Social nº 9 de Barcelona (9ο δικαστήριο εμπορικών υποθέσεων, Βαρκελώνη, Ισπανία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Μπορεί να θεωρηθεί [ότι η ισπανική έννομη τάξη προβλέπει] κατάλληλο και αποτελεσματικό μέσο ή μηχανισμό, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13;

2) Σε ποιον βαθμό συνιστά το ως άνω ανασταλτικό αποτέλεσμα εμπόδιο για τον καταναλωτή κατά την καταγγελία των καταχρηστικών ρητρών στη σύμβασή του, και, ως εκ τούτου, παράβαση του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13;

3) Συνιστά παράβαση του άρθρου 7, παράγραφος 3, της οδηγίας 93/13 το γεγονός ότι ο καταναλωτής δεν μπορεί να αποδεσμευθεί από τη συλλογική αγωγή;

4) Ή, αντιθέτως, το ανασταλτικό αποτέλεσμα του άρθρου 43 του Κώδικα πολιτικής δικονομίας συνάδει προς το άρθρο 7 της οδηγίας 93/13, καθόσον τα δικαιώματα του καταναλωτή προστατεύονται πλήρως από την ως άνω συλλογική αγωγή, λαμβανομένου υπόψη ότι η ισπανική έννομη τάξη προβλέπει άλλους δικονομικούς μηχανισμούς εξίσου αποτελεσματικούς για την προστασία των δικαιωμάτων του, καθώς και από την αρχή της ασφάλειας δικαίου;»

19 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 9ης Σεπτεμβρίου 2014, οι υποθέσεις C-381/14 και C-385/14 ενώθηκαν για τη διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας καθώς και για την έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

20 Με τα ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί, εάν το άρθρο 7 της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση επιβάλλουσα στο εθνικό δικαστήριο το οποίο έχει επιληφθεί ατομικής αγωγής καταναλωτή με την οποία ζητείται η αναγνώριση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας συμβάσεως που ο ίδιος έχει συνάψει με επαγγελματία να αναστείλει αυτομάτως την εκδίκαση τέτοιας αγωγής έως ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση επί εκκρεμούσας συλλογικής αγωγής, ασκηθείσας από ένωση καταναλωτών δυνάμει της παραγράφου 2 αυτού του άρθρου προκειμένου, μεταξύ άλλων, να παύσει η χρήση, στις συμβάσεις αυτού του είδους, ρητρών όπως εκείνη που αφορά η ως άνω ατομική αγωγή.

21 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στα ως άνω ερωτήματα, πρέπει, προκαταρκτικώς, να υπομνησθεί ότι, δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να προβλέπουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα προκειμένου να πάψει η χρήση καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ επαγγελματιών και καταναλωτών. Παραλλήλως προς το δικαίωμα του καταναλωτή να ασκήσει ατομική αγωγή προκειμένου να εξεταστεί ο καταχρηστικός χαρακτήρας ρήτρας συμβάσεως που συνήψε, ο μηχανισμός του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 καθιστά δυνατόν για τα κράτη μέλη να καθιερώσουν έλεγχο των καταχρηστικών ρητρών οι οποίες περιλαμβάνονται σε τυποποιημένες συμβάσεις, μέσω αγωγών παραλείψεως οι οποίες ασκούνται προς τη διαφύλαξη του δημοσίου συμφέροντος από ενώσεις προστασίας των καταναλωτών.

22 Όσον αφορά, αφενός, την ατομική αγωγή καταναλωτή, το σύστημα προστασίας που θεσπίζει η οδηγία 93/13 βασίζεται στην αντίληψη ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση έναντι του επαγγελματία, τόσο ως προς τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως όσο και ως προς το επίπεδο πληροφορήσεως (βλ. απόφαση Pereničová και Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

23 Προς εξασφάλιση της προστασίας που προβλέπει η οδηγία, η κατάσταση ανισότητας μεταξύ του καταναλωτή και του επαγγελματία μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με θετική παρέμβαση, μη συναρτώμενη προς τους συμβαλλομένους στη σύμβαση (απόφαση Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, σκέψη 31).

24 Σε αυτό το πλαίσιο, ο εθνικός δικαστής υποχρεούται να εκτιμήσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας λαμβάνοντας υπόψη, όπως επιτάσσει το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, τη φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες τις κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες τις υπόλοιπες ρήτρες της συμβάσεως ή άλλης συμβάσεως από την οποία αυτή εξαρτάται (βλ., κατ' αυτήν την έννοια, απόφαση Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, σκέψη 32).

25 Εντούτοις, εάν ο εθνικός δικαστής όντως αναγνωρίσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας, το δικαίωμα του καταναλωτή σε αποτελεσματική δικαστική προστασία εμπεριέχει και τη δυνατότητα να μην επικαλεστεί τα δικαιώματά του, κι επομένως ο εθνικός δικαστής υποχρεούται να λάβει ενδεχομένως υπόψη τη βούληση του καταναλωτή όταν, καίτοι έχει επίγνωση του μη δεσμευτικού χαρακτήρα καταχρηστικής ρήτρας, εντούτοις δηλώνει ότι δεν αντιτίθεται στην εφαρμογή της, δίνοντας άρα ελεύθερη και εν επιγνώσει συναίνεση για την επίμαχη ρήτρα (βλ. απόφαση Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, σκέψη 35).

26 Αφετέρου, όσον αφορά αγωγές ασκηθείσες από τα πρόσωπα ή τις οργανώσεις οι οποίες έχουν έννομο συμφέρον στην προστασία των καταναλωτών, που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 7 της οδηγίας 93/13, πρέπει να τονισθεί ότι οι δεύτερες δεν βρίσκονται σε υποδεέστερη θέση σε σχέση με τον επαγγελματία (απόφαση Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, C-413/12, EU:C:2013:800, σκέψη 49).

27 Ειδικότερα, χωρίς να αμφισβητείται ο ουσιώδης ρόλος που καλούνται να διαδραματίσουν οι ενώσεις αυτές για την επίτευξη αυξημένου επιπέδου προστασίας των καταναλωτών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εντούτοις διαπιστώνεται ότι αγωγή παραλείψεως τέτοιου είδους ενώσεως κατά επαγγελματία δεν χαρακτηρίζεται από την ανισότητα που υπάρχει στο πλαίσιο των ατομικών δικών μεταξύ μεμονωμένων καταναλωτών και των αντισυμβαλλομένων τους επαγγελματιών (βλ. απόφαση Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, C-413/12, EU:C:2013:800, σκέψη 50).

28 Επιπλέον, η εν λόγω διαφοροποιημένη προσέγγιση επιβεβαιώνεται από το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/27/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 1998, περί των αγωγών παραλείψεως στον τομέα της προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών (ΕΕ L 166, σ. 51), και από το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2009/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, περί των αγωγών παραλείψεως στον τομέα της προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών (ΕΕ L 110, σ. 30), που το αντικατέστησε, κατά τα οποία τα δικαστήρια του κράτους μέλους στην περιφέρεια των οποίων βρίσκεται η κατοικία ή η έδρα του εναγομένου είναι αρμόδια να εκδικάσουν τις αγωγές παραλείψεως που ασκούν, σε περίπτωση ενδοκοινοτικής παραβιάσεως της νομοθεσίας της Ένωσης σχετικά με την προστασία των καταναλωτών, οι ενώσεις προστασίας καταναλωτών άλλων κρατών μελών (απόφαση Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, C-413/12, EU:C:2013:800, σκέψη 51).

29 Σημειωτέον ότι, λόγω του προληπτικού χαρακτήρα και του αποτρεπτικού σκοπού των αγωγών παραλείψεως, καθώς και της αυτοτέλειάς τους έναντι κάθε είδους ατομικής διαφοράς, οι αγωγές αυτές μπορούν να ασκηθούν ακόμη και αν οι ρήτρες των οποίων ζητείται η απαγόρευση δεν έχουν χρησιμοποιηθεί σε συγκεκριμένες συμβάσεις (απόφαση Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, σκέψη 37).

30 Επομένως, οι ατομικές και συλλογικές αγωγές έχουν, στο πλαίσιο της οδηγίας 93/13, διαφορετικό αντικείμενο και έννομες συνέπειες, με αποτέλεσμα η από δικονομικής απόψεως σχέση μεταξύ της εκδικάσεως των μεν και των δε να αφορά μόνο απαιτήσεις διαδικαστικής φύσεως, σχετικές, ως επί το πλείστον, προς την ορθή απονομή δικαιοσύνης και σκοπούσες στην αποτροπή εκδόσεως αντιφατικών δικαστικών αποφάσεων, χωρίς, ωστόσο, η συναρμογή αυτών των διαφορετικών αγωγών να οδηγεί σε αποδυνάμωση της προστασίας των καταναλωτών, όπως αυτή κατοχυρώνεται στην οδηγία 93/13.

31 Πράγματι, μολονότι η οδηγία δεν έχει ως σκοπό να εναρμονίσει τις επιβλητέες κυρώσεις σε περίπτωση αναγνωρίσεως του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας κατόπιν ασκήσεως τέτοιας αγωγής, εντούτοις, το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι προβλέπονται κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να παύσει η χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές (απόφαση Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, σκέψη 35).

32 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι, ελλείψει εναρμονίσεως των δικονομικών μέσων που προσδιορίζουν τις σχέσεις μεταξύ των συλλογικών αγωγών και των ατομικών αγωγών που προβλέπει η οδηγία 93/13, στον νομοθέτη κάθε κράτους μέλους απόκειται, δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας, να θεσπίζει τέτοιου είδους διατάξεις, υπό τον όρο, εντούτοις, ότι τούτο δεν επάγεται δυσμενέστερη μεταχείριση από εκείνη που επιφυλάσσει η ρύθμιση που διέπει παρόμοιες καταστάσεις υπαγόμενες στο εσωτερικό δίκαιο (αρχή της ισοδυναμίας) και ότι δεν καθίσταται πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερής η άσκηση δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, C-413/12, EU:C:2013:800, σκέψη 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

33 Αφενός, όσον αφορά την αρχή της ισοδυναμίας, δεν φαίνεται να προκύπτει από τα στοιχεία που εκτίθενται στις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως ότι το άρθρο 43 του Κώδικα πολιτικής δικονομίας εφαρμόζεται διαφορετικά επί διαφορών σχετικά με δικαιώματα που απορρέουν από το εθνικό δίκαιο και διαφορών σχετικά με δικαιώματα που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης.

34 Αφετέρου, όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι κάθε περίπτωση στην οποία τίθεται το ζήτημα αν εθνική διάταξη δικονομικού δικαίου καθιστά αδύνατη ή εξόχως δυσχερή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης πρέπει να εξετάζεται βάσει της θέσεως της διατάξεως αυτής στην όλη διαδικασία, της εξελίξεως της διαδικασίας και των ιδιαιτεροτήτων της ενώπιον των διαφόρων εθνικών οργάνων. Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η αρχή του δεδικασμένου (βλ., κατ' αυτήν την έννοια, απόφαση BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731, σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

35 Στην προκειμένη περίπτωση διαπιστώνεται ότι, όπως προκύπτει από την ερμηνεία του αιτούντος δικαστηρίου, υπό συνθήκες παρόμοιες με αυτές των υποθέσεων των κύριων δικών, το εθνικό δικαστήριο υποχρεούται, βάσει του άρθρου 43 του Κώδικα πολιτικής δικονομίας, να αναστείλει την εκδίκαση ατομικής αγωγής, έως ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση επί της συλλογικής αγωγής, δεδομένου ότι η λύση που δόθηκε επί της μεν δύναται να δοθεί και επί της δε, και, ως εκ τούτου, ο καταναλωτής δεν μπορεί πλέον αυτοτελώς να επικαλεστεί δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην οδηγία 93/13, αποδεσμευόμενος από την ως άνω συλλογική αγωγή.

36 Εντούτοις, τέτοια κατάσταση είναι ικανή να θίξει την αποτελεσματικότητα της προστασίας που επιδιώκεται με την ως άνω οδηγία, λαμβανομένων υπόψη των διαφορών ως προς το αντικείμενο και τη φύση των μηχανισμών προστασίας των καταναλωτών, όπως αυτοί συγκεκριμενοποιούνται μέσω των ως άνω αγωγών, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 21 έως 29 της παρούσας αποφάσεως.

37 Πράγματι, αφενός, ο καταναλωτής δεσμεύεται υποχρεωτικώς από την έκβαση της συλλογικής αγωγής, ακόμα κι αν αποφάσισε να μη συμμετάσχει σε αυτήν, και, επομένως, η υποχρέωση η οποία βαρύνει τον εθνικό δικαστή βάσει του άρθρου 43 του Κώδικα πολιτικής δικονομίας τον εμποδίζει να προβεί σε δική του ανάλυση των περιστάσεων της εκκρεμούσας ενώπιόν του υποθέσεως. Ειδικότερα, δεν είναι καθοριστικής σημασίας για την επίλυση της ατομικής διαφοράς ούτε το ζήτημα της ατομικής διαπραγματεύσεως της ρήτρας της οποίας ο καταχρηστικός χαρακτήρας προβάλλεται ούτε η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αποτελούν το αντικείμενο της επίμαχης συμβάσεως.

38 Αφετέρου, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 43 του Κώδικα πολιτικής δικονομίας όπως αυτό ερμηνεύεται από το αιτούν δικαστήριο, ο καταναλωτής εξαρτάται από τον χρόνο εκδόσεως δικαστικής αποφάσεως επί της συλλογικής αγωγής, χωρίς να δύναται ο εθνικός δικαστής να εκτιμήσει από αυτής της απόψεως την αναγκαιότητα αναστολής εκδικάσεως της ατομικής αγωγής μέχρις ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση επί της συλλογικής αγωγής.

39 Κατά συνέπεια, τέτοια εθνική ρύθμιση αποδεικνύεται ατελής και ανεπαρκής και δεν συνιστά ούτε κατάλληλο ούτε αποτελεσματικό μέσο για να επιτευχθεί η παύση της χρήσεως καταχρηστικών ρητρών, αντιθέτως προς ό,τι επιτάσσει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13.

40 Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο λαμβανομένου υπόψη ότι, στο εθνικό δίκαιο, εάν ο καταναλωτής επιθυμεί να συμμετάσχει στη συλλογική αγωγή υπόκειται, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, σε περιορισμούς συνδεόμενους προς τον προσδιορισμό του αρμοδίου δικαστηρίου και προς τους λόγους που είναι δυνατόν να προβάλει. Επιπροσθέτως, οπωσδήποτε χάνει τα δικαιώματα που θα του αναγνωρίζονταν στο πλαίσιο ατομικής αγωγής, ήτοι τη συνεκτίμηση του συνόλου των περιστάσεων της υποθέσεώς του, καθώς και τη δυνατότητα να παραιτηθεί από τη μη εφαρμογή καταχρηστικής ρήτρας, πολλώ δε μάλλον εάν δεν δύναται να αποδεσμευθεί από τη συλλογική αγωγή.

41 Στο πλαίσιο αυτό, είναι εξάλλου σημαντικό να υπογραμμισθεί ότι η αναγκαιότητα διασφαλίσεως της συνοχής της νομολογίας δεν μπορεί να δικαιολογήσει τέτοια έλλειψη αποτελεσματικότητας, δεδομένου ότι, όπως υπογράμμισε και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 72 των προτάσεών του, η διαφορά της φύσεως μεταξύ του δικαστικού ελέγχου ο οποίος ασκείται στο πλαίσιο συλλογικής αγωγής και του δικαστικού ελέγχου ο οποίος ασκείται στο πλαίσιο ατομικής αγωγής θα έπρεπε, καταρχήν, να αποτρέπει τον κίνδυνο εκδόσεως αντιφατικών δικαστικών αποφάσεων.

42 Επιπροσθέτως, όσον αφορά την αναγκαιότητα να αποφευχθεί η συμφόρηση των δικαστηρίων, η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από την οδηγία 93/13 για τους καταναλωτές δεν μπορεί να υπονομευθεί για λόγους σχετικούς προς την οργάνωση της δικαιοσύνης σε ένα κράτος μέλος.

43 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7 της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών, η οποία επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο το οποίο έχει επιληφθεί ατομικής αγωγής καταναλωτή με την οποία ζητείται η αναγνώριση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας συμβάσεως που ο ίδιος έχει συνάψει με επαγγελματία να αναστείλει αυτομάτως την εκδίκαση τέτοιας αγωγής έως ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση επί εκκρεμούσας συλλογικής αγωγής, ασκηθείσας από ένωση καταναλωτών βάσει της παραγράφου 2 του ως άνω άρθρου προκειμένου, μεταξύ άλλων, να παύσει η χρήση, στις συμβάσεις αυτού του είδους, ρητρών όπως εκείνη που αφορά η ως άνω ατομική αγωγή, χωρίς να δύναται να συνεκτιμηθεί η αναγκαιότητα τέτοιας αναστολής από τη σκοπιά της προστασίας του καταναλωτή ο οποίος προσέφυγε ατομικώς στο δικαστήριο, και χωρίς ο εν λόγω καταναλωτής να δύναται να αποφασίσει την αποδέσμευσή του από τη συλλογική αγωγή.

Επί των δικαστικών εξόδων

44 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κύριων δικών τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σε αυτό απόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 7 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών, η οποία επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο το οποίο έχει επιληφθεί ατομικής αγωγής καταναλωτή με την οποία ζητείται η αναγνώριση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας συμβάσεως που ο ίδιος έχει συνάψει με επαγγελματία να αναστείλει αυτομάτως την εκδίκαση τέτοιας αγωγής έως ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση επί εκκρεμούσας συλλογικής αγωγής, ασκηθείσας από ένωση καταναλωτών βάσει της παραγράφου 2 του ως άνω άρθρου προκειμένου, μεταξύ άλλων, να παύσει η χρήση, στις συμβάσεις αυτού του είδους, ρητρών όπως εκείνη που αφορά η ως άνω ατομική αγωγή, χωρίς να δύναται να συνεκτιμηθεί η αναγκαιότητα τέτοιας αναστολής από τη σκοπιά της προστασίας του καταναλωτή ο οποίος προσέφυγε ατομικώς στο δικαστήριο, και χωρίς ο εν λόγω καταναλωτής να δύναται να αποφασίσει την αποδέσμευσή του από τη συλλογική αγωγή.

(υπογραφές)